

R 2
013
ISSANG 7

Herenhuis

Wonen in historie

BADEN IN WEELDE

De Mooiste Muren

'Humor en behang sluiten elkaar niet uit'

TULPENPRACHT
in de grachtengordel

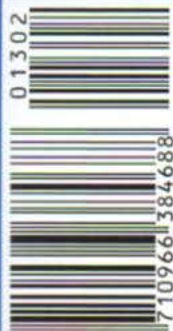
EIGENTIJDSE
BUITENPLAATS
De Tempelhof

*De poëzie
van theekeepels*

Exclusief:

Herenhuisjurk met Jugendstildessin

van modeontwerper Michael Barnaart van Bergen

01302
BP 8 710966 384688
MAART/APRIL PRIJS € 5,25

BADEN IN WEELDE

DE FRANSE REVOLUTIE LEIDDE IN HEEL EUROPA TOT TAL VAN NIEUWE DENKBEELDEN. ZO OOK OVER GEZONDHEID EN HYGIËNE. DE OPKOMST VAN DE MODERNE BADKAMER EIND ACHTTIENDE EEUW WAS HIERVAN EEN DIRECT GEVOLG. DE BADKAMER VORMDE EEN GEHEEL NIEUW VERTREK IN HET WOONHUIS, SPECIFIEK BEDOELD VOOR LICHAAMELIJKE VERZORGING.

Tekst | Natasja Hogen

Bewoners van paleizen, kastelen en buitenplaatsen liepen meestal voorop als het ging om trends. Ook dit keer legden ze als eersten badkamers aan, rijk vormgegeven en van alle gemakken voorzien. Maar de nieuwe rijken in de steden lieten zich niet onbetuigd en pikten de nieuwe mode snel op.

Schoon en rein

In de eeuwen hiervoor was in Nederland nog nauwelijks sprake van een badcultuur. Het sanitair in de woning beperkte zich tot secreten en kamergemakken, losse zit- en heupbaden en wasmeubels met lampetstellen die lang niet door iedereen met regelmaat werd gebruikt. Lange tijd werd baden zelfs gezien als schadelijk voor de gezondheid. Ziektes en epidemieën waren in de zeventiende en achttiende eeuw echter aan de orde van de dag, met name in de steden. Aan het eind van de achttiende eeuw ontstond langzaam het besef dat hieraan een slechte hygiëne ten grondslag lag. Dit besef leidde tot de aanleg van allerlei collectieve nutsvoorzieningen, zoals de waterleiding en riolering. Omdat het aanleggen van een 'echte' badkamer een kostbare aangelegenheid was, bleef dit lang voorbehouden aan de welgestelden. Voor hen vormde de badkamer een statussymbool, dat de vooruitstrevendheid van de opdrachtgever moest tonen. Pas in de tweede helft van de twintigste eeuw werd de badkamer gemeengoed in woningen van de arbeiders- en middenklasse.

Een nieuwe ruimte

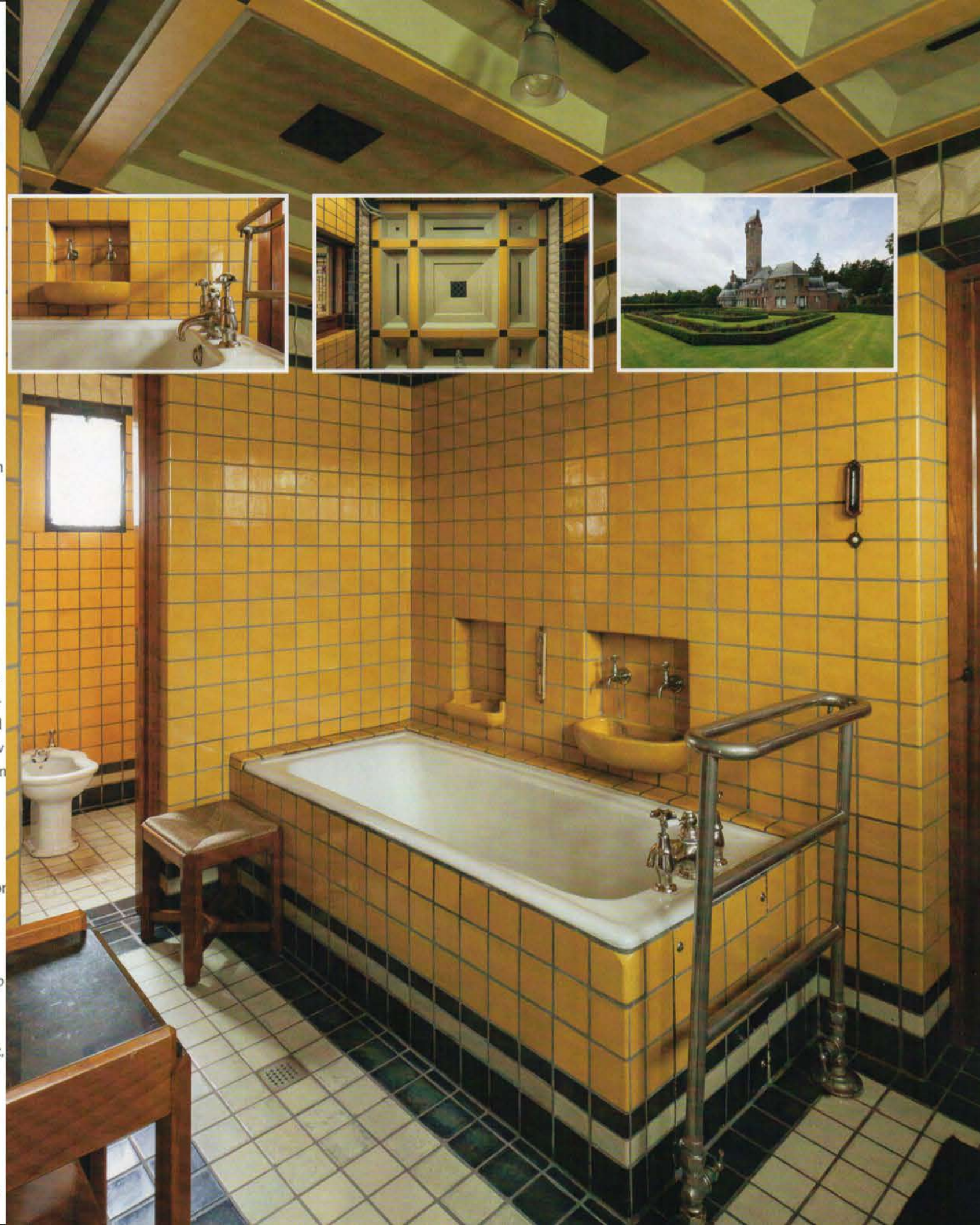
De badkamers uit het begin van de negentiende eeuw waren verlengstukken van de slaapkamer en vaak rijk gedecoreerd. De losstaande kamergemakken, zitbaden en wasmeubels, die voorheen in

de slaapkamer stonden opgesteld, kregen in het nieuwe vertrek een vaste plek, aangesloten op een afvoer en een waterleiding. Vanaf het begin van de twintigste eeuw beschikten de meeste herenhuisen over een badkamer, meestal voorzien van een bad en geiser, een spoeltoilet en een wastafel. De hotelbadkamers vormden een belangrijke inspiratiebron. Buitenlandse, maar ook enkele Nederlandse hotels boden al vanaf omstreeks 1860 kamers met aparte badkamers aan.

De afmeting en positie van de badkamer hingen samen met de levensstijl, de sociaaleconomische status en de gezinssamenstelling van de gebruikers. Heel vooruitstrevend zijn de badkamers in Jachthuis Sint Hubertus te Hoenderloo uit 1914 en die in Huis Sonneveld te Rotterdam uit 1933. Hier beschikten niet alleen de heer en vrouw des huizes over een eigen badkamer. Ook voor de (klein)kinderen en zelfs voor het personeel waren badkamers aangelegd.

Uitbundige decoraties

De badkamer vormde samen met de keuken de verpersoonlijking van het moderne wonen. Ze was boven alles functioneel en hierdoor niet direct te koppelen aan een stijl. Dit hield echter niet in dat er geen aandacht werd besteed aan vormgeving. Aanvankelijk werd het sanitair vaak verhuld door zware houten ombouwen of uitbundige decoraties. Deze moesten het sanitair zoveel mogelijk op normale meubelstukken laten lijken. De Romeinse badcultuur was vaak een inspiratiebron, zoals in de badkamer op Kasteel Heeze uit 1797. Hier komt het thema tot uiting in de pilasters en het stucwerk, geschilderd marmer en een op het behang geschilderde afbeelding van een Romein op een strijddar. Ook de Oosterse badcultuur was een populair thema. De badkamer in het Amsterdamse woonhuis

*Steriel en functioneel,
maar ook een toonbeeld van goede smaak*

De badkamer in Kasteel Heeze stamt uit 1797 en is de oudste compleet overgebleven badkamer in Nederland. Het sleutelvormige, in de vloer verzonken bad wordt geaccentueerd door wit marmeren cirkels die bij kaarslicht oplichten, zodat de bewoonster veilig het bad kon betreden. De houten kastjes werden speciaal voor de badkamer vervaardigd.

van tabakshandelaar Jacob Nienhuys uit 1888 is rijkelijk gedecoreerd met houtsnijwerk voorzien van oosterse motieven, hoefijzerbogen en tegelmozaïek. Veel badkamers werden daarnaast gedecoreerd met florale, pastorale en aan de zee gerelateerde motieven.

Functie boven vorm

Vanaf het begin van de twintigste eeuw werd het sanitair steeds meer gestroomlijnd en verdween de overdadige decoratie. Een kaal en sober interieur was vanaf omstreeks 1910 een teken van vooruitstrevendheid. De functionele en hygiënische badkamer bereikte in deze periode zijn ultieme vorm: steriel en praktisch, maar ook een toonbeeld van goede smaak door de rijke vormtaal en uitbundig kleurgebruik. Zo zijn de badkamers in het Jachthuis Sint Hubertus uit 1914, naar ontwerp van H.P. Berlage, uitgevoerd in verschillende kleurstellingen, zoals geel, lichtblauw en wit, en voorzien van accenten als rood en donkergroen. De toegepaste materialen en het sanitair zijn alle industrieel vervaardigd, met uitzondering van de cassetteplafonds waarin ook de ventilatievoorziening is verwerkt. Bijzonder aan deze badkamers zijn de vele vaste accessoires, waaronder de kleine wasbakjes boven de baden, bedoeld om het ergste vuil weg te wassen en zo het badwater niet te vervuilen. Ook de badkamer op Huis Singraven in Denekamp uit 1922, kundig gekoppeld aan een negentiende-eeuwse stijlkamer, is een mooi voorbeeld van strak vormgegeven functionaliteit. Deze badkamer is eenvoudiger afgewerkt, met blauw keramisch tegelwerk, en is verder niet gedecoreerd.

Langzame opmars

Aan het begin van de twintigste eeuw groeide de markt voor woning-inrichting explosief. Steeds meer sanitair en afwerkingsmaterialen werden machinaal vervaardigd, wat de prijs verlaagde en het beschikbare assortiment vergrootte. Vanaf dit moment konden ook grote delen van de middenklasse zich een badkamer veroorloven. De badkamer in Huis Hildebrand te Blaricum uit 1935, naar ontwerp van Gerrit Rietveld, is hiervan een schoolvoorbeeld. De ruimte is sober afgewerkt met een granito vloer, eenvoudig wit tegelwerk en gestandaardiseerd sanitair. De lagere klassen moesten het echter nog tot na de Tweede Wereldoorlog stellen met een wasteil of provisorische douches in de keuken. In de naoorlogse volkswoningbouw werd voor het eerst een badruimte standaard in het woonhuis opgenomen, meestal voorzien van een lavet of een eenvoudige douche. Zo was de badkamer in een modelwoning uit 1962 in Amsterdam-Osdorp gesitueerd tussen de keuken en de hal, zoals een bijkeuken, en bezat hij naast een eenvoudige douchehoek een diepe kuip die functioneerde als wastafel, maar ook kon dienen om kleding in te wassen. De eenvoudige afwerkingsmaterialen zijn vooral om economische redenen gekozen. In 1964 beschikte pas tweederde van de Nederlandse huishoudens over een badkamer; vanaf de jaren tachtig bijna iedereen. Net als ten tijde van het ontstaan van de moderne badkamer aan het eind van de negentiende eeuw is de badkamer een statussymbool geworden: aan het sanitair en de afwerking van het vertrek wordt steeds meer geld uitgegeven. Waar de badkamer ooit begon als een functionele ruimte bedoeld ter bevordering van de hygiëne, draait het wederom vooral om luxe en ontspanning. ■

Meer lezen

Natasja Hogen schreef een boeiend boek over de badkamer in het Nederlandse interieur. Hierin zijn tientallen bijzondere badkamers opgenomen uit de periode van 1800 tot nu, prachtig vastgelegd door onder andere fotograaf Bert Muller. Aan bod komen niet alleen luxe badkamers van ontwerpers als Pierre Cuypers, Berlage en Rietveld, maar ook bijvoorbeeld het naoorlogse lavet. Natasja Hogen laat zien hoe het veranderde denken over hygiëne en de opkomst van de sanitairindustrie ervoor zorgde dat de badkamer van een zeldzaamheid een vanzelfsprekendheid werd. *In weelde baden – de badkamer in het Nederlandse interieur*, Stokerkade cultuurhistorische uitgeverij, ISBN 97890-79156-214, prijs € 24,50.

Meer horen

Tijdens de Restauratiebeurs op zaterdag 20 april geeft Natasja Hogen namens Herenhuis een boeiende lezing over de opkomst van het sanitair in Nederland. Kijk voor meer informatie op pagina 52.